

Статья посвящена изучению проблемы художественного образа в контексте модели, которая порождает действия и поступки человека, обоснованы психологические механизмы восприятия художественного образа, его характеристики и свойства.

Ключевые слова: *художественный образ, художественное восприятие, художественная личность, индивидуальная реальность, архетипы, суггестия.*

The article is devoted to studying the problem of artistic image in context of model, which gives rise to person's actions and behavior, is founded psychological mechanisms of artistic image, its characteristics and qualities.

Key words: *the artistic image, art perception, artistic personality, individual reality, archetypes, suggestion.*

УДК 159.922.7

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТА КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Вірко Ю.

Стаття висвітлює проблему впливу інформаційних та комунікаційних технологій на формування іншомовної комунікативної компетенції: читання, говоріння, письма, розуміння англійської мови.

Ключові слова: *іншомовна комунікативна компетенція, інформаційні та комунікаційні технології, інтернет-сайт, on-line.*

Інтеграція України в європейський та світовий освітній простір зумовлює нове бачення основної мети вивчення іноземних мов у закладах освіти. Дослідники вказують насамперед на зміну статусу навчальної дисципліни «іноземна мова» з точки зору її культурологічної функції, оскільки мова – не тільки «джерело комунікативної діяльності, але й засіб пізнання, формування і передачі думки, вираження почуттів, емоційних станів людини, засіб реалізації усіх потреб освіченого народу» [1].

У психолого-педагогічній літературі компетентність розглядається як категорія оцінна, що характеризує людину як суб'єкта певного виду діяльності й забезпечує досягнення успіхів. При цьому оцінюються такі компоненти, як структура знань і умінь, ціннісні

орієнтації, ставлення до діяльності, її результативність і здатність до її удосконалення. Іншими словами, компетентність – це стійка готовність і здатність людини до діяльності зі «знанням справи». Останнє залежить від «таких п'яти основних елементів: глибоке розуміння суті завдань і проблем, які розв'язуються; наявність досвіду в певній сфері; уміння обирати засоби і способи діяльності, адекватні конкретним обставинам місця і часу; почуття відповідальності за досягнуті результати; здатність учитися на помилках і вносити корективи у процес досягнення мети» [2]. В основному під таким кутом зору розглядається компетентність у працях І.Ф. Ісаєва, І.А. Зязюна, О.Є. Ломакіна, В.В. Нестерова, І.П. Підласого, В.А. Сластьоніна та ін. На особливу увагу заслуговує нещодавно розроблена «концепція компетентності» як провідна ідея для сучасної національної системи освіти, суть якої полягає в тому, що «...система освіти тільки тоді може вважатися ефективною, коли її результатом буде компетентна особистість, котра володіє не тільки знаннями, моральними якостями, але й уміє адекватно діяти у відповідних ситуаціях, застосовуючи здобуті знання і беручи на себе відповідальність за дану діяльність» [3,4]. Як бачимо, компетентність можна вважати одним із вагомих критеріїв підготовки фахівців у вищих закладах освіти. Імпонує також точка зору А. Холлідей (А. Hollidau), яка підкреслює, що іншомовна компетентність лежить в основі комунікативної культури людини, яка вивчає іноземну мову. Зокрема, комунікативна культура «...обов'язково включає в якості базового компонента сформовану іншомовну компетентність, тобто внутрішню готовність і спроможність до іншомовного мовленнєвого спілкування, до комунікації іноземною мовою» [4].

Проведений аналіз наукової літератури засвідчує, що проблемі іншомовної компетентності присвячена значна кількість праць як зарубіжних, так і вітчизняних учених: Є.М. Верещагіна, І.А. Зимньої, В.Г. Костомарова, Є.І. Пасова, С.Г. Тер-Мінасової, Л.В. Щерби. Більшість дослідників розглядає компетентність і як характеристику особистості, і як сукупність комунікативних, конструкторних, організаторських умінь особистості, тобто розуміють під компетентністю здатність не тільки володіти знаннями, але й потенційно бути готовим їх застосовувати у нових ситуаціях [4], [5], [6], [7], [8].

Загалом появу терміна «компетентність» стосовно мови і комунікації у понятійному апараті цілого циклу гуманітарних наук

(філософії, педагогіки, психології, лінгводидактики, соціології) пов'язують з іменем відомого зарубіжного вченого Н. Хомського. У його концепції вивчення мов зустрічаємо такі поняття: «граматична компетентність», «мовна здатність» (*linguistic competente*), «мовна активність» (*linguistic performance*) [9]. Подальші дослідження здійснювалися у напрямі розширення, уточнення поняття «іншомовна компетентність», а також його структурування. Наприклад, С. Савінйон визначала комунікативну компетентність як здатність функціонувати в реальних умовах спілкування, тобто в динамічному обміні інформацією, де лінгвістична компетенція повинна пристосовуватися до прийому обширної інформації як лінгвістичного, так і паралінгвістичного характеру. При цьому науковець робить акцент на успішності іншомовної комунікації, яка залежить як від готовності і бажання мовця йти на ризик висловлювати свої думки іноземною мовою, так і від його винахідливості щодо уміння користуватися власним словниковим запасом та відомими йому граматичними структурами для передачі повідомлення [7].

Поняттям «компетентність» українська освіта оперує у значенні, запропонованому європейськими країнами. Компетентність (*competency*) – здатність успішно задовольняти індивідуальні й соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання. Компетентність ґрунтується на знаннях і вміннях, але ними не вичерпується, обов'язково охоплюючи особистісне ставлення до них людини, а також її досвід, який дає змогу ці знання «вплести» в те, що вона вже знала, та її спроможність збагнути життєву ситуацію, у якій вона зможе їх застосувати. Кожна компетентність побудована на поєднанні знань і вмінь, пізнавальних ставлень і практичних навичок, цінностей, емоцій, компонентів поведінки, тобто всього того, що можна мобілізувати для активної дії. Результати навчальної діяльності розглядають як особисті досягнення учня. Важливим стає не наявність у нього внутрішньої організації знань, а здатність застосовувати компетентність у навчанні та житті.

Про компетентнісний підхід до формування змісту освіти йдеться в Державному стандарті освіти, його реалізовано в критеріях навчальних досягнень. До ключових компетентностей входить, окрім навчальної, здоров'язберігаючої, соціальної, загальнокультурної, громадянської, підприємницької, ще й компетентність щодо інформаційних і комунікативних технологій (ІКТ) (уміння використовувати джерела інформації, зокрема ІКТ, для власного розвитку, технічна компетентність, уміння раціонально використовувати

вати комп'ютер для пошуку, опрацювання й систематизації, зберігання й передавання інформації, оперувати технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства).

Поняття «компетенція» сприймається як похідне, вужче від поняття «компетентність» [10]. Це соціально закріплений освітній результат. Компетенція – об'єктивна категорія, суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини. Складовими предметної компетенції є знання, уміння, навички, ставлення. Предметні компетенції можуть бути виведені як реальні вимоги до засвоєння учнями сукупності знань, способів діяльності, на основі яких формуються певні вміння й навички, досвід ставлень з певної галузі знань, що разом породжують якості особистості, спроможної успішно діяти в суспільстві. Лінгвістична (мовна) компетенція – це знання основ науки про мову, знання про мову як систему, володіння способами й навичками дій з вивченим мовним матеріалом. Комунікативна (мовленнєва) компетенція забезпечує оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності (говорінням, читанням, письмом, аудіюванням) й основами культури усного й писемного мовлення; вміннями й навичками спілкування в різних сферах і ситуаціях відповідно до досвіду, інтересів, психологічних особливостей мовця; здатність засобами мови вирішувати актуальні для мовця й суспільства задачі спілкування у побуті, суспільній, виробничій та культурній сферах життя; вміння використовувати мову й мовлення для реалізації цілей спілкування. Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. № 24 затверджено Державний стандарт базової і повної середньої освіти [11], де проблемі мовної компетенції приділяється певна увага.

Як відомо, іноземні мови мають такі мовні компоненти:

1. Розуміння на слух (аудіювання): уміння розуміти зміст нескладних висловлювань, що стосуються особистісної, суспільної, освітньої сфер, а також нескладні тексти пізнавального та країнознавчого характеру; уміння розуміти повний зміст висловлювання вчителя, учнів, що стосуються особистісної, суспільної, професійної і освітньої сфер; виділення головної думки; використання лінгвістичних та контекстуальних здогадок; розуміння простих пояснень, що стосуються використання різних видів транспорту, орієнтації в незнайомому місті; уміння розуміти основний зміст коротких простих повідомлень, оголошень, репортажів; здобуття інформації з коротких радіо- та телепередач на побутову

тематику; узагальнення інформації, вміння робити на її основі власні висновки.

2. Читання: вміння розуміти зміст нескладних автентичних текстів різних жанрів і стилів, що співвідносяться з особистісною, суспільною, освітньою сферами спілкування; користуватися словником та іншою довідковою літературою; вміння розуміти основний зміст газетних, журнальних публікацій та публікацій науково-популярного і публіцистичного стилів, виділяти головну думку; вміння переглянути значний за обсягом текст (серію текстів) для пошуку необхідної інформації; здобувати інформацію з оголошень, проспектів, меню, розкладів, брошур, коротких офіційних документів.

3. Говоріння: монологічне мовлення: вміння робити зв'язне повідомлення, використовуючи у разі потреби лексичні або зображувальні опори; робити повідомлення за певною ситуацією в межах визначених сфер спілкування; передавати основний зміст прочитаного, побаченого або почутого, висловлюючи своє ставлення до осіб, подій, явищ тощо, про які йдеться; вміння без попередньої підготовки встановлювати і підтримувати спілкування зі співрозмовником у межах визначеної тематики і сфер спілкування; ініціювати і завершувати спілкування, використовуючи для цього відповідні зразки мовленнєвого етикету, прийнятого в країні, мова якої вивчається; ініціювати і підтримувати діалоги, доводити співрозмовникові власну точку зору.

4. Письмо: вміння робити нотатки; складати план; заповнювати анкету, опитувальний лист; писати листа, повідомлення, автобіографію; писати твори в межах визначених сфер спілкування.

Наше дослідження було спрямоване на визначення впливу інформаційних та комунікаційних технологій щодо формування іншомовної комунікативної компетенції та зумовлене соціальним замовленням у галузі оцінки навчальних досягнень учнів та студентів в оволодінні іноземною мовою у зв'язку з прагненням України увійти до європейської спільноти розвинених країн.

Важливість дослідження цього питання обумовлена також тим, що ще у 30-ті роки XX століття Б. Уорф, Е. Сепір висунули теорію про прямий зв'язок між мисленням та мовленням. О.Н. Леонтьєв, Л.С. Виготський постійно підкреслювали зв'язок мовних процесів із мисленням, тобто розвиток мовної компетентності, без сумніву, впливає на когнітивний розвиток людини [12], [13].

Відомо, що успішне оволодіння іноземною мовою безпосередньо залежить від ефективності процесу навчання. Останнім часом,

коли політичні, економічні та соціальні умови життя визначають пріоритети використання іноземної мови як засобу спілкування, постає актуальна проблема пошуку *нових методів викладання іноземної мови* у навчальних закладах. Провідне місце серед таких методів – використання інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ). На наш погляд, не існує достатнього методичного інструментарію щодо визначення ступеня ефективності впливу роботи з персональним комп'ютером та мультимедіа на покращання говоріння, письма, аудіювання, читання іноземними мовами та, відповідно, зниження психологічної напруги перед іспитами та незалежним зовнішнім тестуванням. З цією метою нами було розроблено відповідну методику (питальник). На цьому етапі методика проходить пілотажне дослідження з метою встановлення її валідності та надійності.

Методика складається з трьох блоків завдань:

I блок визначає ступінь взаємодії досліджуваних з ІКТ (навчальність ПК, каналів мультимедіа, інтернету, частота використання);

II блок – визначає роль ІКТ у вивченні іноземної мови (спрямованість, переваги у роботі з цими джерелами англійської мови);

III блок – встановлення точки зору досліджуваних на роль ІКТ у підвищенні рівня їх іншомовної компетентності.

Для дослідження було обрано 17 учнів старшого шкільного віку звичайної середньої загальноосвітньої школи (КЗШ № 69); 36 учнів середньої загальноосвітньої спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземних мов (КЗСШ №4) та 17 студентів факультету іноземних мов Криворізького педагогічного університету – КДПУ; загальна вибірка – 70 досліджуваних. За допомогою експертних оцінок на етапі діагностики нашого дослідження визначено, що рівень комунікативної компетентності високий та вище середнього рівня у студентів та учнів спеціалізованої школи. У звичайній школі зафіксовано низький рівень. При цьому, слід зазначити, що найбільш розвинене читання (високий рівень має 40% – 28 досліджуваних вибірки). Слабше розвинене говоріння (високий рівень у 21 досліджуваного, що складає 29%) та письмо (20% від загальної кількості досліджуваних продемонстрували високий рівень), найгірше – аудіювання (тільки у 7% – 5 опитаних – високий рівень). Рівень розвитку складових комунікативної компетентності показано в табл. 1

Рівень розвитку комунікативної компетентності

Мовні компоненти	Студенти КДПУ	КЗСШ №4	КЗШ №69	Всього
Читання	80%-високий, 20%-вище сер.	50%-високий 40%-вище середнього, 10%-середній	10%-високий 30%-вище середнього, 20%-середній, 40%-низький	40%-високий 30%-вище середнього, 20%-середній, 10%-низький
Говоріння	50%-високий 40%-вище середнього, 10%-середній	40%-високий 30%-вище середнього, 30%-середній	30%-вище середнього, 50%-середній, 20%-низький	30%-високий 35%-вище середнього, 25%-середній, 10%-низький
Письмо	45%-високий 35%-вище середнього, 20%-середній	40%-високий 30%-вище середнього, 30%-середній	35%-вище середнього, 30%-середній, 35%-низький	20%-високий 30%-вище середнього, 30%-середній, 20%-низький
Аудіювання	10%-високий 40%-вище середнього, 35%-середній, 15%-низький	10%-високий 30%-вище середнього, 40%-середній, 20%-низький	20%-вище середнього, 50%-середній, 30%-низький	7%-високий 30%-вище середнього, 40%-середній, 23%-низький

Узагальнюючи результати етапу діагностики дослідження, можна визначити, що персональними комп'ютерами у середньому володіє 93% досліджуваних (у студентів факультету іноземних мов КДПУ наявність ПК – 100%, учнів КЗСШ №4 – 88%; КЗШ №69 – 92%). Наявність спеціальних каналів телебачення («Рудана», «English Club», «Discovery» тощо), які дозволяють дивитися телепрограми іноземною мовою – загалом у 88% (у 98% студентів; у 90% учнів КЗСШ №4; у 77% учнів КЗШ №69). Тобто джерел для застосування у покращанні мовної компетентності достатньо. У користуванні Інтернетом як одним із джерел підвищення рівня знань з іноземної мови респондентів приваблює: доступність необхідної інформації (80% досліджуваних), поєднання аудіо- та візуальних каналів сприйняття при отриманні інформації (36%), підвищення рівня володіння іноземною мовою шляхом спілкування з носіями іноземної мови за допомогою таких програм як Skype (40%); економія часу, грошей; зручність пошуку необхідної інформації (46%); спілкування з друзями по Інтернету (5%). Використання ІКТ, мультимедіа допомагає респондентам розширити доступ до інформації, необхідної для оволодіння іноземною мовою; сформулювати комунікативні навички, культуру спілкування; індивідуалізації навчання при вивченні іноземної мови, самоконтролю. 21%

досліджуваних визначили сприятливість формування креативного підходу до вивчення іноземної мови (створення спеціальних програм, сайтів тощо).

Уваги заслуговує розуміння респондентами важливості використання ІКТ у покращанні говоріння, письма, читання, а особливо сприймання на слух іноземної мови (таку точку зору висловили 100% студентів КДПУ, 98% учнів КЗСШ №4, 94% учнів КЗШ №69). Загалом, відношення досліджуваних до проблеми показано в табл. 2

Таблиця 2.

Необхідність використання (ІКТ) при вивченні іноземної мови

Необхідність використання ІКТ при вивченні іноземної мови	Студенти КДПУ	КЗСШ №4	КЗШ №69	Усього
У наш час без використання ІКТ вивчити іноземну мову майже неможливо	65 %	25 %	18 %	33 %
Може, це інколи допомагає	35 %	69 %	76 %	63 %
Немає сенсу	0 %	6 %	6 %	4 %

Потребу впровадження і застосування ІКТ при вивченні іноземної мови мають 100% студентів КДПУ, 88% учнів КЗСШ №4; 71% учнів КЗШ №69. Це свідчення достатньої мотивації, яка може ефективно впливати на подальше покращання комунікативної компетенції. Але для цієї роботи, за визначенням респондентів, потрібна:

- регуляція їх діяльності за допомогою відповідних керівників (так зване дистанційне навчання);
- рекомендації щодо вибору тих чи інших програм в Інтернеті та на каналах телебачення;
- обов'язкове обговорення почутого та побаченого на заняттях з англійської мови;
- запровадження у практику вивчення іноземної мови спілкування з носіями мови.

Розв'язання цих потреб вплине на покращання рівня іншомовної комунікативної компетентності, про що свідчать результати відповідей на питання «Чи підвищився б Ваш інтерес до вивчення іноземної мови при впровадженні ІКТ, мультимедіа?», зображені на циклограмах (див. рис. 1, 2, 3, 4).

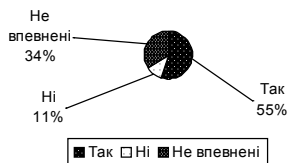

Рис. 1. Загальний результат відповідей респондентів

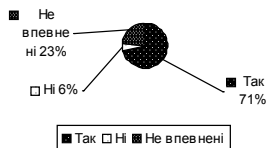

Рис. 2. Результати відповідей студентів Криворізького державного педагогічного університету факультету іноземних мов

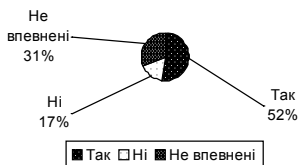

Рис. 3. Результати відповідей учителів КЗСШ №4

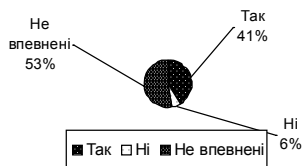

Рис. 4. Результати відповідей учителів КЗШ №69

Однак під час дослідження тільки 60% (42 опитаних) визначили, що використовують Інтернет та спеціальні канали безпосередньо для удосконалення знань, умінь, навичок з іноземної мови (дивляться фільми іноземними мовами, спілкуються в режимі online з носіями іноземної мови, слухають інтерв'ю з зірками на англійській мові, читають аудіокнижки, слухають пісні та перекладають їх, намагаючись зрозуміти). Для інших – це джерело розваг, спілкування з однолітками.

Заслугує на увагу ставлення досліджуваних до використання ІКТ у незалежному зовнішньому тестуванні (ЗНО): у середньому 35% (25 респондентів) вважають, що використання ІКТ допоможе побороти страх перед ЗНО з іноземної мови та додасть впевненості. Але ще досить великий відсоток тих, хто у цьому не впевнений (34%) чи має протилежну точку зору (31%). Причинами цього називають: неможливість систематично працювати з ПК, у лінгафонному кабінеті, переглядати відповідні програми, проводити певні інструктажі, тренування з комп'ютером. Відсутність спеціальних навчальних комп'ютерних програм, підго-

товлених керівників для координації дій учнів та студентів, вільного доступу до спеціального обладнання у звичайних школах та у вищих навчальних закладах, на жаль, роблять цю проблему наразі невирішеною, а вплив – недостатньо ефективним. Визначення наявності зв'язку між використанням та рівнем розвитку компонентів мовленнєвої компетенції, необхідність врахування провідних каналів сприймання інформації (аудіал, візуал, кінестетик) при формуванні компетентності ми залишаємо для подальшого дослідження.

Література

1. Василюк А.В. Професійно-педагогічна підготовка вчителів у Польщі (1989-1997 рр.): Автореф. дис... канд. пед. наук. – К., 1998. – 21 с.
2. Огарев Е.И. Компетентность образования: социальный аспект / Е.И. Огарев. – СПб.: РАОИОВ, 1995. – 85 с.
3. Татаренко І. Компетентність – вимога сучасності / І. Татаренко // Світло: науково-метод. інф. пізн.-освіт. часопис. – 1996. – №1. – С. 57.
4. Education and Society Today / Ed. by Harnett and Naich. – N.-Y. 1986.
5. Безгласна Л.М. Підвищення кваліфікації директорів загальноосвітніх шкіл з керівництва процесом виховання в учнів милосердя: Автореф. дис... канд. пед. наук. – К., 1996. – 21 с.
6. Белкин А.С. Педагогические ситуации успеха / А.С. Белкин. – М.: ИП, 1993. – 158 с.
7. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність / І.А. Зязюн. – К.: Вища шк., 2004. – 422 с.
8. Изучение профессиональной компетентности педагогов: Методические рекомендации. – Калуга, 1994. – 39 с.
9. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса
10. http://www.yosipivka.ru/file/yosipivka_ru/kompetentisniy_pidxid.ppt#275,18,ЯКІ%20Є%20КЛЮЧОВІ%20КОМПЕТЕНТНОСТІ?
11. http://vintest.org.ua/Data/foreign_ds.doc
12. Выготский Л.С. Мышление и речь / Л.С. Выготский. Собр. соч.: в 6 т. – М., 1982. – Т. 2.
13. Леонтьев А.Н. Дискуссия о проблеме способностей / А.Н. Леонтьев, Б.М. Теплов // Вопросы психологии. – 2003. – №2.

Статья посвящена влиянию информационных и коммуникационных технологий на формирование иноязычной коммуникативной компетенции: чтения, разговорной речи, письма, понимания языка на слух.

Ключевые слова: *иноязычная коммуникативная компетенция, информационные и коммуникационные технологии, Интернет-сайт, on-line.*

The article is devoted to the influence of information and communicative technologies on foreign linguistic competence, such as reading, speaking, writing and listening comprehension.

Key words: *foreign linguistic competence, information and communicative technology, website, on-line.*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕТАЛОНІВ МОЛОДІЖНОЇ МУЗИЧНОЇ СУБКУЛЬТУРИ

Гаваши С.Й.

Музична субкультура підлітків формується на основі того чи іншого напрямку у музиці і зумовлює формування основних структурних категорій у картині світу підлітків, зокрема, етичних еталонів. Етичні еталони є: а) критеріями за допомогою яких підліток оцінює чинники та фактори життєдіяльності; б) зразками тих чи інших форм поведінки.

Музика здійснює значний вплив на людину, незалежно від віку, статусу та національності. І може одночасно торкатися емоційної, інтелектуальної та духовної сфер розвитку особистості, а також її діяльності. Особливого значення музика набуває у підлітковому віці, тому що саме цей період життя людини є сензитивним для формування соціальних цінностей, які знаходять відображення також і у музичних творах. Переживання цих соціальних цінностей асимілюються підлітками та сприяють формуванню етичних цінностей.

Проблемі впливу музики на розвиток людини присвячені наукові дослідження таких сучасних вчених, як: В. Зубарев, Г. Шастак, І. Назаренко, І. Климук, О. Сапожник, О. Середюк. Питання життєвої активності та самоідентифікації розкрито особистості у працях К. Альбуханової-Славської, В. Роменця, С. Рубінштейна, А. Маслоу, К. Роджерса, Е. Фрома.

Метою статті є: дослідження особливостей формування етичних еталонів поведінки за допомогою музичної субкультури підлітків.